УНУТМАЗ БУ ОБА, БУ МАЬАЛ МӘНИ

АЗӘРБАЈЧАН ӘДӘБИЈЈАТЫНЫН КЛАССИКИ, ХАЛГ ШАИРИ СӘМӘД ВУРҒУНУН 90 ИЛЛИЈИНӘ ҺӘСР ОЛУНМУШ ЈУБИЛЕЈ КЕЧӘСИ

Хәбәр вердијимиз кими, мартын 7-дә Республика сарајында Азәрбајчанын халг шаири Сәмәд Вурғунун анадан олмасынын 90 иллији мунасибәтилә тәнтәнәли јубилеј кечәси кечирилмишдир.

Азәрбајчан Республикасынын президенти Һејдар Әлијев тәнтәнәли јубилеј кечәсиндә иштирак етмишдир.

Тәнтәнәли кечәни Сәмәд Вурғунун 90 иллији илә әлагәдар јубилеј тәдбирләринин һазырланмасы вә кечирилмәси үзрә Тәшкилат Комитәсинин сәдри, баш назирин мәавини Елчин Әфәндијев ачды.

ТӘШКИЛАТ КОМИТӘСИНИН СӘДРИ, БАШ НАЗИРИН МӘАВИНИ ЕЛЧИН ӘФӘНДИЈЕВИН ЧЫХЫШЫ

Һөрмәтли президент!

Јубилеј кечәсинин һөрмәтли иштиракчылары!

Әзиз достлар!

Бу күн биз бојук Азәрбајчан шаири, Сәмәд Вурғунун анадан олмасынын 90 иллик бајрамына јығышмышыг. Артыг нечә мүддәтдир ки, республикамызда бу јубилеј әлликлә гејд едилир. Сәмәд Вурғунун әсәрләри, онун һагғында јазылмыш әсәрләр китаб һалында чап олунур, Сәмәд Вурғунун пјесләри республика театларында тамашаја гојулур, Сәмәд Вурғунун јарадычылығына вә һајатына һәср олунмуш елми симпозиумлар, көрүшләр, кечәләр кечирилир.

Бүтүн бу һадисәләр, тәдбирләр, мүстәгил Азәрбајчан Республикасынын президенти Һөрмәтли Һејдар Әлијев чәнабларынын Сәмәд Вурғунун 90 иллијинә һәср јубилеј, тәнтәнәли шәкилдә гејд етмәк, кечирмәк үчүн вердији хүсуси сәрәнчам әсасында кедир. Јени һәјмишкән демәк истәјирәм ки, бу күн Азәрбајчанда бөлкә да дүнјанын һеч бир өлкәсиндә олмајачаг дәрәчәдә һәјәтәлә бир әнәнә јаранмышдыр. Довләт өз башчысынын симасында халгын бојук дүшүнчәләринин ирсинә јүксәк гијмәтләндирир, бу ирси, јарадычылығы, бу фәалијәти јаддашларда силинмәјә гојмур. Ону да әлавә етсәк ки, бу ән'әнә әнәлисинин бир милјондан чохунун гачғын олдуғу, әразисинин 20 фаизинин ишғал едилдији бир өлкәдә баш верир, мән елә билирәм, бу ән'әнәнин мә'нәви гијмәти, дәјәри, јүксәклији даһа да артыг олур, даһа да үчалыр.

Фүрсәтдән истифадә едиб, белә бир милли, мә'нәви јаддаш ғајғысына, вәтәндаш нараһатлығына көрә, һөрмәтли президент, Сизә әрдәм тәшәккүрүмүзү өз миннәтдарлығымызы билдирирәм. Сәмәд Вурғунун бу јубилејиндә бир ајра мүһүм тәдбирләр до мәһз Сизин билваситә тәшәббүсүнүз вә тәшкилатчылығынызла һәјата кечмишдир. Сәмәд Вурғунун аиләси - Һөрмәтли Хәвәр ханым да, Әфәнди ханым да, Јусиф әф, Вагиф әф, бизим јазычыларымыз да бу күнләрдә онун шәнидә олдуғлар ки, Сәмәд Вурғунун гәбриндә үстүндәки вә әв мүзејиндәки бојук абадлыг, бөјүк ишләринин тәшәббүскары, ону һәјата кечирән вә бунлары билаваситә көзарәтдә сахлајан Сизә олдунуз.

Әзиз достлар, Сәмәд Вурғун чох аз јашады, чәми 50 ил өмүр сүрдү. О, индики мәндән, Анардан, Јусифдән 10, 8, 5, јаш кичик иди. Лакин 50 иллик шаир өмрү бојук бир епоханы әһатә етди. Бу 50 иллик шаир өмрү мүрәккәбләрләр, зиддијәтләрлә, 1937-чи илин мүдһишлији илә вә ејни заманда фашизм үзәриндә гәләбәнин севинчи илә, инзибати һөкмләрлә, идеоложи тәхрибатларла, сөнәт, сөз севинчи, шөвғ, етирасы илә долу бир епоха олубдур.

Јәгин ки бә'зи бир епоха көрә до о 50 иллик шаир өмрү санки 100 илин һиссијатыны, мүрәккәблијини, зиддијәтини, әс-һабасыны әһатә етди. Сәмәд Вурғун бојук сөнәткарлар, јазычылар, гәләм саһибләри кими, јарадычылығында өз илә бәрабәр өз халғына да ифадә едиди, дөғма ана дилини јашадыды вә инкишаф етдирди. О, ән мүрәккәб, горхунч, гәми илләрдә бөлә Азәрбајчан поезијасны милли дәјәрләрә зәнкинләшдирди.

Сәмәд Вурғун ејни заманда өз епохасынын өвлады иди. Бундан имтина етмәк, чәкинмәк, утанмаг дүзкүн, лазым дејил. Садәчә олараг, һеч олмаса она көрә ки, бу, мүмкүн до дејил. Бу, бир шаир тәлејдир ки, Сәмәд Вурғунун пајына дүшмүшдү. О, һәм до парлаг исте'дадлы бир шаир тәлејидир.

Халг Сәмәд Вурғуну тошкил олунмуш, сифариш верилмиш бир мәһәббәтдә дејил, һәгиги мәһәббәтә, севки илә, һаг, тәмиз бир мәһәббәтә, севки илә севирди. Бу севки ејни өз'этә бу күндәк дамар едир вә елә билирәм ки, бу күндән сонра да давам едәчәкдир. Сәмәд Вурғунун 90 иллик јубилеји бүнү бир даһа парлаг шәкилдә көстәрди, бу ајмчалар мәһәббәтини, елмләр һөрмәти-иззәти субута јетирди.

Әзиз достлар, бу тарихи дөгигләрдә, анларда мән бојук бир әдәбијјатчынын, јазычынын сәдри Анара вериром.

АЗӘРБАЈЧАН ЈАЗЫЧЫЛАР БИРЛИЈИНИН СӘДРИ АНАРЫН ЧЫХЫШЫ

Азәрбајчан Республикасынын мөһтәрәм президенти!

Һөрмәтли ханымлар вә чәнаблар!

Бу күн биз бу мөһтәшәм сарајда јени бир мәдәнијәт бајрамына, халғымызын бојук сәнәткары Сәмәд Вурғунун 90 иллијинә һәср олунмуш јубилеј тәнтәнәсини топлашмышыг.

Сәмәд Вурғун халғымызын гәлбиндә, руһунда, мә'нәвијјатында мүстәсна јер тутан шаирдир. Бакыдан Макујанадк, Дәрбәнддән Мәрәндәчән, Гарабағдан Гарадағасчан, Нахчывандан Зәнчаначан, Гәзвиндән Газағачан бу торпағын һәр гарышында Вурғунун ады ән өзүз, ән дөғма ад кими ифтихарла чәкилир.

Хәритәләр мүхтәлиф олур - сијаси хәритәләр, физики хәритәләр, тарихи хәритәләр. Сәмәд Вурғун јарадычылығынын ән гијмәтли саһифәләри, башда мәшһур "Азәрбајчан" ше'ри олмагла, јурдумузун поетик хәритәсидир.

Сәмәд Вурғун ел әгсаггалы, мүдрик шәхсијәт мөгамына чох еркән чатмыш сәнәткардыр. Өмрүнүн сон чағында чөкдирдији фотоларда о, өз јашындан - 50 јаш һәдир ки! - чох-чох синли көрүнүр. Шаир һагғында дүшүнөн адама ела көлир ки, онун һеч орта јашы олмајыб, поетик өмрүнүн јалныз ики һәрәләдән бири - одлу-аловлу, гајнар, чылғын көнчлик илләри, бир до ше'риндә до, нечә-нечә башга шаһ әсәрләриндә до Носимидән, Фузулидән, Молла Пәнаһ Вагифдән үзү бәри көлән мин иллик Азәрбајчан ше'ринин ән'әнәви мөвзуларыны, ән'әнәви мә'нәи дәјәрләрини, ән'әнәви дүнјабахышынын јени дөврү һагғында бәдии ахтарышлары кими тәсдиг едирди.

Көнч Сәмәд өзүнә Вурғун тәхәллүсү сечәркән бөлкә до јарадычылығынын гајәсини тәсдиг едәчәјини дүшүнмүдү. Дилбәрә, пәриә, көзәлә ашығана вурғунлуг чох гыса мүддәт өрзиндә дәфәдәфә кениш, әһатә мигјас гаванды, халға, вәтәнә, торпаға вурғунлуг кими дөрк олунду.

Шаирин тәбиәти, сәмими, фитри вурғунлуғу јалныз поетик истигамәт, төмәјүл, јә'ни кими дејил, бир нөв рәсми статус кими до тәсдиг олунду. Үмумкәмг мәһәбәти рәсми дөвләт тәгдирләринә вә төлтифләринә говушду, шаир ән јүксәк сөвијәләри көрүшләрдә иштирак етди, сөси о доврүн ән мә'тәбәр күрсүләринә јүксәлә вә елә бу вахт шөһрәтини, мәнсәбин ән јүксәк пилләсиндә Сәмәд Вурғун олумсуз ше'ринә јаратды:

Башына дөндүјүм күл үзлу сона,
Өмрүмү илк чағы јадыма дүшдү.

1937-чи ил репрессијалары әрәфәсиндә, ганлы-гадалы икинчи чаһан һөрбинә дөрд-беш ил галмыш, никаран вә сөкәкөли бир доврдә Сәмәд Вурғун ше'ри дүнјанын өбәди вә илкин дөғрулуғунә гајытды, өмүрүнә һајатын өзәли көзәлликләрини хатырлатды. Шаирин дөбдөбәни мүнитдо носталжи һисси илә јад етдији пајыз фәслиндо бостан ичиндо шамаманын тағы, чејранын дурушу, дурнанын көзү, көклүјүн ајғаны, көлинләрин бајрам гәбағы фәсли јајмағы, нишанлы ғызларын көруşдән гәбаг телинин сајмағы - јә'ни ше'рин, сөнәтин, сағ инсан гәлбинин һеч бир идеоложијә, һеч бир сијаси конјунктураја ујғунлашмајан өбәди вә тәбии өһтијачлары. Мөнчә, Сәмәд Вурғун заман, довран, гурулуш, режим, идеоложија үзәриндә ән бојук вә тәмиз гәлбәси өмүр будур - фитри исте'дадынын, сөнәткар тәбиәтинин, шаир хисләтинин илкин вә саф мәһијәтинә садиг галмаг, бу дөғрулуғун горујуб сахламаг вә мәһз бу һүнәри илә илләри јарыб, довранлары ајдајыб бу күнә, азад, мүстәгил Азәрбајчана алмыашыг, үзүәг көлмәк. О, бу күн бүрадәдији, бу сәлондадығы, бизим һамымызла бир јердәдир.

Азәрбајчан президенти һөрмәтли Һејдар Әлијевин Сәмәд Вурғуна олан һөрмәти, ғајрысы, онун музејинин тәшкилиндә, јубилејинин јүксәк сөвијәдә кечмәсиндә көстәрдији сә'јлор ејни заманда бүтүн халғын Сәмәд Вурғуна олан һөрмәти, өһтирамыдыр.

Сәмәд Вурғун бу күн Азәрбајчанын дөрдләринә, бөләләрә бизимлә бирликдә ачајыг, изтираб чәкир, Азәрбајчанын үғурларына, гәләбәләринә бизимлә бир јердә севинир, Азәрбајчанын хошбәхт, көзәл көләчөјинә бизимлә бир јердә үмид бөсләјир. Азәрбајчанын бүкүнкү мүстәгилијини, әдәбијјатынын, сөнәтинин јүксәк сөвијәсини һазырлајанларын сырасында Сәмәд Вурғунун шәрәфли јери вар. Онун әрзуладығы, амма нә јазыг ки, көрә билмәдији азад, мүстәгил Азәрбајчанда јашајан бүрәкдән мүгәддәс борчу өсә мүстәгиллијимизи, довләтимизи, мәдәнијәтимизи јығмаг вә мәһз бунунла Сәмәд Вурғунун өзү хатирәсинә һәмишә өзүз тутмаг вә өһтирамла јад етмәкдир.

Шаирин әәфатындан кечән 41 ил онун олмәз мисраларынын һагғотини тамамилә тәсдиг етди:

Бәхт мәни бу јерә
гонаг кондәрди,
Кедирәм, јамандыр
ајрылыг дәрди.
Дөмә Сәмәд Вурғун
көлди, кедәрди,
Унутмаз бу оба, бу маһал мәни...

Дөгрудан да белә дир. Бу өтән һеч вахт унутмаз сәни, бојук Устад!

* * *

Түркијәли гонаг, әдәбијјатшунас, профессор Назим һикмәт Полада сөз верилди.

ТҮРКИЈӘЛИ ӘДӘБИЈЈАТШУНАС, ПРОФЕССОР НАЗИМ ҺИКМӘТ ПОЛАДЫН ЧЫХЫШЫ

- Сајын Чүмһур башғанлығы Һејдар Әлијев чәнабları!

Һөрмәтли гонаглар!

Әввәла, түрк дүнјасынын Сәмәд Вурғун кими бојук әдәбијјат һәср олунмуш мәрасимдә сизләрә мүраҹиәт етмәк бөхтијарлығына көрә чәнаби Аллаһа шүкүрләр едиром.

Түрк дүнјасы сон ики әсри һамымызын әләјһинә олан көркинликләрлә кечирмишдир. Бу бахымдан чөмүјдәтимизин милли азадлығына мүдафиә етмәк бөјүк өмүр вә пајына дүшән зәрәри чөкмишдир. Истор дөгу, истәрсә до бәзи түркләјнә довләт, вәтән торпағы, милләт ғурбанлар вермишдир. Бу вәзијәтдән ән чох зәрәр көрән, һеч шүбһәсиз, мәдәни 'һәјатымыз, хүсусән әдәбијјатымыздыр. XX әсрин әввәлләриндән ә'тибарән дөгу вә бәзи түркләјә арасында мүнасибәтләр сон дәрәчә зәифләмиш, һәтта бә'зи мәрһәләләрдә тамамилә гырышмышдыр.

XXI әсрә јахынлашаркән түрк дүнјасы јени бир лөрзә ичиндәдир. Түркләр артыг о ағурсуз үғурларындан гуртармағдадыр. Иншаллаһ, бу јени бир јүксәлиш олачағдыр. Бу јени шәртләр нәәрә ачындығда һәр бир әзәри, түркмән, газах, ғырғыз, өзбәк, гағауз вә саирә - бүтүн түрк зијалылары ғаршысында јени, бојук вә бојуклүү гәдәр до мүгәддәс вәзифә дурмағдадыр. Бу вәзифә бүтүн түрк дүнјасында илк нөвбәдә башдан-баша әдәби-нәдәни әләләләр јарадылмагла һәр саһәдә бир-биринә сых јахынлашмағдыр.

Тәәддудсуз дејә биләрик ки, бу јахынлашманын тә'минатчылары бүтүн түрк дүнјасына хитаб едә биләчәк талени әдәбијјатындадыр.

Сәмәд Вурғун бу талени инсанлардан биридир. Һәр көсин билдији кими өз бир әз ончо хочанын ифадә етдији кими, заманын тәләби илә марксизмин тә'рифләјән бир шаиридир. Фәгәт, бунунла јанашы о, түрк дүнјасыны бир-бириндә јахынлашдырачаг талени инсанлардан биридир. Сәмәд Вурғунун түрк дүнјасынын бирләшдирилмәси, бир-бириндә јахынлашдырылмасы хүсусијләри башлычасы, ики үнсүрдән ирәли көлир: Биринчиси, Сәмәд Вурғун сөз сәрвәти бахымындан ән зәнкин шаирләрдән биридир. Икинчиси, Вурғунун ше'ри халғын руһ дүнјасыдыр. Вурғун өз ше'ринә Азәрбајчан халысы кими ана дили илә илмәк-илмәк, мотив-мотив ишләмишдир. Онун бу саһәдәки мүвәффәгијјәти јени заманда ана дилинин зәнкинлијә илә бағлыдыр. Ана дилини ән көзәл биләнләр шаирләрдир вә чәнаби Аллаһ ону - Сәмәд Вурғуну камалы-мөртәбәдә бир шаир олараг јаратмышдыр.

Сәмәд Вурғунун марксизмі тә'рифә етмәсинә бу күн биз, Түркијә түркләри дә анлајышла гаршылајырыг. Чүнки о шәртләри биләрик, сијаси режимә јахын олмадығына һеч бир шеј мүмкүн олмајан бир чөһәнәннәмдә Сәмәд Вурғунун башга чыхыш јолу олмадығыны чох јахшы биләрик. Сәмәд Вурғунун "Истигбал торанасы" адлы ше'ләр топлусунда Түркијә илә бағлы бә'зи ифадолар вар вә бунлар бир аз мәнфи мә'на дашыјыр. Амма биз бу мәнфилијин һарадан көлдијини, бир аз ончо ифадә етдијини кими, чох јахшы баша дүшүрүк. Сәмәд Вурғунун көнүлдәки дејил, ше'риндәки Түркијәни тәсвир едән бир аз ончо изаһ етмәјә чалышдығымы нөгтәдир.

Һеч шүбһәсиз, Сәмәд Вурғун әдәбијјат шаиридир. О, инсан јохасынын вә өглунун үстүн олдуғуна, бу һәјатулу дүнјанын бир заман сакитләшәчәјинә инаныр. Шаир "Инсан" адлы фачиәсиндә әсәрин көһрәманы Шаһбәзин "Галиб көләчәкми чаһанда камал?" суалына вә инсанын өглунун талеји илә бағлы өндишләләринә, үмидләрә:

Хејр, тарих боју олса да бу ган,
Инсанлыг кечә да
Сәфәрләрдәндир,
Зәнчирә бағланыб галса да ағрак,
Идрак сәлтәнәти сүрүнмәјәчәк,—

дејә, инсан идракынын зәфәринә ағлышламагла, онун даһа јахшы истигбала дөғру јөнәлдәјәчәјинә инандығыны билдирир.

Чүнки о, чох јахшы биләрик ки, режимләр көлди-кедөрдүр, галан ән јалныз милләтдир. Сонат әсәрләринә до өтүб-кечә вә галан тәрәфләри вардыр. Сәмәд Вурғунун јухарыда охудуғумуз мисралары бу галмаға долалот едир. Амма бә'зи мисралары, бә'зи әсәрләри до вардыр ки, јазылдығы заманын әнәнәләри көстәрир. О әнәнәлә бирликдә бөлкә онлар да өтүб кетмишдир.

Һәлбәки, Вурғунун халг мәдәнијјәтини халы кими тәхидуғу ше'ләри, Азәрбајчанын милли маршы сөвијәсиндә олан

Ел билир ки, сән мәнимсән,
Јурдум,јувам, мәскәнимсән,
Анам, дөғма Вәтәнимсән!
Ајрылмрма көнүл чандан?
Азәрбајчан, Азәрбајчан!

мисралары чағдаш Азәрбајчан түркчәсинин зәфәр бајраглары олараг, елдән-ела, дилдән-дилә, көсилдән-көсло көчөрөк бу азад вә әзиз Вәтәнин сомасында дүнја дурдуғча далғаланачағдыр. Тәшәккүр едиром.

* * *

Чыхыш үчүн Азәрбајчан Елмлар Академијасынын президенти, Милли Мәчлисин үзвү, академик Фораиәз Мәгсудова сөз верилди.

АЗӘРБАЈЧАН ЕЛМЛӘР АКАДЕМИЈАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ, АКАДЕМИК ФӘРАМӘЗ МАГСУДОВУН ЧЫХЫШЫ

- Чох һөрмәтли чәнаб президент!

Әзиз гонаглар!

Шаирин һөрмәтли аилә үзвләри!

Бу күн бизи бу әзәмәтли салона Сәмәд Вурғун поезијасынын нуру јығыбдыр. Бојук шаирин јубилеји халғымызын тарихи талејиндә чох өләмәтдар бир довр тәсадүф едир. Сәмәд Вурғунун азад, мүстәгил Азәрбајчан ideалы чағдаш күнләримиздә чин олубдур. Халғымыза онун мүдрик өглу вә ондори, мөһтәрәм Һејдар Әлијев чәнабları башчылығы әдир вә Сәмәд Вурғунун јунијаја үз тутуб учадан сојләдији "Азәрбајчан" монологу јенә до дүнја вә планет мигјасында сәсләнир. Белә бир заманда шаирин јүксәк вәтәнпәрвәрлик дуғулары илә јашыланмыш поезијасы өз бәдии-тарихи миссијасини јәрәәтлә давам етдирир. Мүстәгил Азәрбајчан үғрунда вә Азәрбајчанын өбәди Гарабағы үғрунда мübаризәдә, дөјүшдә Сәмәд Вурғун бизимлә бир сырада әддымлајыр. Бојук шаирин нараһат руһу Гарабағы долашыр, санки бу мисралары пычылдајыр:

Көнүлә кечир Гарабағдан,
Каһ о дағдан, каһ бу дағдан.
Ахшамчағы гој үзагдан,
Һәвалансын Хаһан сәси,
Гарабағын шикәтәси.

Азәрбајчан халғы, онун мәдәнијјәти вә елми үчүн Сәмәд Вурғун кимдир? Бәлә надир шахсә бир нөчә сөзлә нечә гијмәт вермәк олар? Мөнчә, Вурғунун портретини јалныз Вурғунун өз гәләми илә догиг ифадә етмәк олар. Шаир вахтын Чөфәр Чаббарлы һагғында јазырды: "... Надир шахсијјәтләрин әдәби, јахуд елми фәалијјәти нәтичәсиндә халг камалы, онун мә'нәви дүнјасы, һәјат вә мübаризә үгрәти дүнја сүәкчиндән кечирилөрөк үмумилләшдирилир, хүсусән тарихи вә өз истигбалы илә фохр едир; о, дүнја мәдәнијјәти сәһнәсиндә таныныр, бир чох өлкәләрин вә халғларын нөәриндә јүксәлир,онларын да нөмрә вә мөһәббәтини газаныр". Мүдрик мүшаһидәдир. Ејни сөзләри ејни һөрәәрәт вә сәмимијјәтлә Вурғунун өзү һагғында демәк олар.

Сәмәд Вурғунун бојуклүү һәләә өз сағлығында ә'тираф вә тәсдиг олунмуғду, өзү до бүтүн көрә вә шөһрәт мигјасында.

"Поезијанын гартал ганады", - "Ше'рин бојаз сачы өләнки" кими епитетләр о доврү ше'рин бојук сималары тәрәфиндән Вурғуна верилән јүксәк гијмәтин тәзаһүрү иди. Азәрбајчан белә мигјаслы бәдии мөканда бу учалығда јени чөхдан тутмамышды. Вурғун бу үғура она көрә наил олмушду ки, бу поезијанын әсасында милли ше'рин, бүтүнлүкдә Шөһрәт ше'ринин ән өсрләк тарихи төчрүбәси дурурду. Бәдии инкишафын хәлис шөһрәт модели вә ганунәјгунлуғу һәмин доврдә бојук тәзаһүрүнү вә ифадәсини бу ше'рдә тапырды. Хүсусән о доврүн бојук романтик ән'әнәси һамыдан чох Сәмәд Вурғунун ады илә бағлы иди. Фүзулидән вә һафиздән, Бајрәнданн вә Пушкиндән, Әбдүлһәгг һамиддан вә Наиг Камалдан, Мөһәммәд һадидан вә һүсејн Чавиддан сонра романтик поезијада ән бојук јери Сәмәд Вурғун тутурду. Романтика она, о да романтикаја јарашырды. Поетик зирвәјә јүксәлтдији Вагифә, Фүзулидә, Шаблазаја... бирликдә о өзү да романтик зирвәјә јүксәлирди.

Өзүнүн мөһтәшәм нәәри-естетик ирсиндә вә поезијасында Сәмәд Вурғун бүтүн сөвет әдәбијјатынын, дүнја вә шөһрәт ше'ринин проблемләринин һәлл едирди. Бүтүн кечмиш совет мөканында поетик фикрин ахтарышы, нөрокәти вә перспективи һагғында совет јазычыларынын икинчи гурултајында мө'рузәнин она е'тибар етмишдилар.

Бир сөзлә, бүтүн дүнја Сәмәд Вурғун поезијасында өз өксини тапырды. Лакин дүнјанын да мөркәзи бу поезијада Азәрбајчан иди! Бир образ кими Азәрбајчан о илләрдә ән ғабағыр, ән мөһтәшәм бөдии өксини бу ше'дә тапмышды: "Ајрылмрмы көнүл чандан, Азәрбајчан, Азәрбајчан" - диллар әзбәри олан бу бејт бу күн да Вәтәнә мөһәббәтин е'тираф рәмзи олараг галыр.

Хүсусилә сонан јалныз ики јердә јәнкинмишдә: Бир бојук Еј-штејнин дүнјасында вә онун инсәлик нәәрәјјәсиндә, бир до бојук Вурғун дүнјасында, онун әбәди, илаһи заман вә дүнја тә'лиминдә:

Узаг өмрүнү һәр бир аныны да,
Јел кими өтмәсин
вахт үзүлмәдән...

Јахуд:

Булуд тез кечмәсин
башымын үстүндән,
Чај да јаваш ахсын сулар бојунча,
Бахын һар зәрәдә,
бахын дојунча.
Гој дојда бојусун, заман јасынсын,
Бир күнүн өрзиндә ајларла јансын
Ал күнәш, көзүндән нур јаға-јаға.
Өмрүн китабыны тамамламаға
Чох да чан атмасын
өлимдә гәлам...
Мән тәләсмирәм,
мән тәләсмирәм.

Сәмәд Вурғунун бојуклүү ондадыр ки, бу поезијада доврүн төләбләриндән даһа кениш фәлсәфә вә мәзмун ифадә едилмишдир! Халғымызын мин иллик мә'нәви-әхлаги милли дәјәрләри вә төчрүбәси, һәјат вә өлүм ешги, милли гуруру вә иззәт-нәфси бу поезијада өз өксини тапмышдыр. Вурғун Азәрбајчаны, онун тарихини, индисини вә көләчөјини бүтүнлүкдә сәнәтинин, поезијасынын әсас мөвзусуна чевримиш бир сәнәткар иди.

Сәмәд Вурғунун бөдии әсәрләриндә, хүсусән драмларында бојук инсан шәхсијјәтләри тәсвир едилирди. Онун гәһрәманлары парлаг, мөһтәшәм, үмумбәшәри мәсәләләр үзәриндә дүшүнүр, инсанын ишығлы көләчөјә дөғру јолуну ахтарырдылар. О, шаирләри вә довләт хадимләрини, философлары вә мүдрикләри өз әсәрләринин гәһрәманы едирди вә бу гәһрәманларын истинасаһы олараг һамысы бојук фикир вә өтиراс саһибләри кими фәргләнирди. Бә'зиләрә бојук көләчөји наминә, милләтин сәадәти вә азадлығы, мүстәгиллији вә милли интибаһы наминә мübаризә, өзүнү бүтүнлүкдә милли вә үмумбәшәри идеаллара һәср едән инсан - Вурғунун романтик гәһрәман консепсијасы белә иди. О, бүтүн әсәрләрини - лирик ше'ләрини, поемаларыны, драмларыны да бу јарадычылыг консепсијасына үғун олараг јарадырды.

Вурғунун поетик дили до романтик иди. Сәмәд Вурғун ана дилини ше'рин емблеми иди. Поезијанын вә поетик дилин көзәллији сон јүз илдә һеч көсдо Вурғун сөвијәсинә чатмамышды.

Сәмәд Вурғун бу саһәдо до бу күнүмүз үчүн сон дәрәчә дәјәрли ирс гојуб кетмишдир. Дилимизин мә'нови сафлығы, ифадә зәнкинлији вә камиллији үғрунда шаирин мübаризәси бу күн хүсусилә бојук әһәмијјәт кәсб едир. Сәмәд Вурғунун поезијасы Азәрбајчан дилинин түкәнмәз күчүнү, бөдии зәнкинлијини, төлаффүз вә әваз көзәллијини, ән мүрәккәб вә инчә һиссијатлары ифадә едә биләмәк үгрәтинин өкс етдирир.

Һөрмәтли президентимизин Азәрбајчан дилини горумаг вә даһа да инкишаф етдирмәк истигамәтиндо һәјата кечирдији мигјаслы тәдбирләр - хәтт биләваситә милли сијасәтдә, әдәби дилдә Вурғун әрзуларынын көрчәклөшмәсидир.

Сәмәд Вурғун дили сөз устасы олмагла јанашы, һәм до бојук алим вә мәдәнијјәт хадими иди. Азәрбајчанын интимаи-фәлсәфи фикри, тарихи, әдәби тәнгиди вә естетикасы онун мигјаслы фәалијјәтиндә мүһүм јерләрдән бириндә тутурду вә тосадүфи дејилдир ки, јарыш өз бундан әввәл Азәрбајчан Елмләр Академијасы тошкил олунаркән Сәмәд Вурғун онун илк академикләриндән бири сечилмишдир. О, хејли мүддәт академијанын витсе-президенти кими 'фәалијјәт көстәрөрөк, бизим милли елм мө'дәкәнмызда интимаи елмләр саһәсинә рәһбәрлик етмишдир. Онун рәһбәрлији алтында бу илләрдә Азәрбајчан тарихи, чохчилдли лүғәтләр, мөтншунаслыг абидәләри вә елми монографијаларын бүтөв бир силсилөси нәшр олунмушдур.

Сәмәд Вурғун академијада нәнки һуманитар истигамәтин вә интибаһын бојук рөһбәри вә тошкилатчысы олмушдур, о һәм до бу елм мәһрабынын бәдии образы иди поезијасында јаратмыш, өһтирас вә һәрәрәтлә төрәнмүш етмишдир:

... Академија! Нөләр вар бурада билсон!

Мин илләрдән галмыш
о әлјазмалары
Хәбәр верир јурдумузун
кечмишиндән.
Һәр вәтәндаш бирчә
дөфә көрсүн бары!

О дөврләр үстүндәки
көзәл хәтләр,
Бабаларын мүгәддәс
бир сәнәтиндир.
О тоз басмыш, заман көрмүш
һәр бир әсәр,
Нәсилләрин бир-бириндә
сөнбәтидир!

Һәлә дашлар, о ма'данлар,
ғырынтылар
Дәјанмамыш бир ғәлбидир
заманларын.
Азы-азы дөрд мин иллик
тарихи вар
Азәрбајчан тарихиндә
инсанларын!

Академијанын ән илкин мүнасибәтинә көчирилән елми сессијада етдији мөшһур мә'рузәсиндә Сәмәд Вурғун Азәрбајчанын интимаи елмләринин инкишафы вә өзәнфләри илә алагадар тәмәл мәсәләләри ишыгландырмышдыр. Сәмәд Вурғун интимаи елмләрин гарышсында узунөмрлу өзәнфләр гојуду. О, дәфәләрлә гејд едирди ки, чәмијјәтин мә'нәви јенилөшмәси онун тарихән өләдо етдији мадди вә мә'нәви дәјәрләрә әсасланыр. Сәнәткарын "Низами вә мүасирлик", "Азәрбајчан Сәмәд әдәбијјаты вә Низами", "Бојук сәнәт мәсәләләри", "Азәрбајчанын елми тарихини јарадар" вә дикәр мәгаләләринда тарихимизин, мә'нәви кечмишимизин, тәдгигинин әсас истигамәтләри бојук узагбөрөклө көстәрилирди. "Биз вә тарихи кечмишимиз" Сәмәд Вурғунун бәдии вә нәәри-естетик ирсиндә ардычыл изләнилөн вә шөрһ едилән проблем иди.

Лакин мән бојук төссүфлә гејд етмәјә билмәрәм ки, Сәмәд Вурғун барәдә бир чох тәдгигат әсәрләри јазылса да, онун илкин ким, Азәрбајчанын илк академикләриндән бири кими чохчәһәтли, фајдалы, инди до өһәмијјәтини итирмәјән елми-тошкилати

(Арды 3-чү сәһ.)

ЗАНГЕЗУРЛАР ЗАМАНЫНДА

(əvəl 2-ci səh.)

...ni, əsərlərindakı əsərlərindən...
...ə azalmış oğrunlamışdı. Tə...
...ə bir qədər qalmışdıq. Tə...
...ə bir qərarım var, kolxozdo ...
...ə tərəkəmə vəziyyətdə idi. ...
...ə xüsusi diqqət yetirilmə...
...ıdır.

Mənfəqət prezident! Əziz dostlar!

Xalqımızın İstərdizin böyük müəssisələrinin İubileyləri ...
...ə qədər ...
...ə ...
...ə ...
...ə